

Невычэрпная Тэма

Вялікая Айчынная вайна — тэма невычэрпная. Аднак чым далей адыходзім мы ад яе ў часе, тым цяжэй нашай літаратуры даецца яе праўдзівы паказ і адчуванне трагізму і гераізму гэтай гістарычнай падзеі.

Міхась ТЫЧЫНА

Цяперашняму пакаленню «нулявых» амаль немагчыма ўявіць нават тое, што досыць лёгка ўспрымалі мы, «дзеці вайны». Каля моста праз Пціч на Варшаўцы, дзе прайшло маё дзяцінства, на выгане мы праз усе гады натыкаліся на чорную пляму мазуту, якая не зарастала травой. Дарослыя тлумачылі: «Тут згарэў танк». Няўжо танкі з непрабівальнай брані, якая не плавілася і ў гарачым цэху, гарэлі? Мінуў час, і пляма сярод зеляніны, якую абыходзілі коні і каровы, зарасла і знікла. Як знік успамін пра той выпадак, калі знаёмы падлетак, увайшоўшы ва ўзрост, калі хочацца здзівіць сваім убраннем дзяўчыну, апрануў галіфэ, якія невядома калі і як апынуліся ў гардэробе бацькоў, а памятливыя на такія рэчы вясковыя жанчыны адразу вызначылі: «Адкуль у цябе штаны паліцай?» І ці толькі гэты ўспамін!

У памяці — зачытаная вяскоўцамі кніга «Заўсёды наперадзе», якую напісаў тады малады празаік Іван Мележ. Гэта быў нарыс пра двойчы Героя Савецкага Саюза, танкіста Сцяпана Шутава. Нашага земляка, са сваяком якога, аднагодкам, мы гулялі ў дзяцінстве. А на вясковага пастуха Падгорнага, імя якога згадваецца ў кнізе, мы глядзелі як на чалавека-легенду: ён некалі на пашы сустрэкаўся з будучым Героем. І аб'ектам вясковага гонару быў наш сусед, адважны разведчык, Герой Савецкага Саюза Юліян Рыбак, які ў вайну захапіў 57 «языкоў» і сярод іх — нямецкага генерала. Ю. Рыбак — удзельнік парада Перамогі, яго мы маглі бачыць штодня ажно да апошняга часу. З першых дзён свядомага жыцця мы ведалі пра трагедыю суседніх вёсчак Белая, Восы, Калёсы, Масты, Паршчаха, Тоўсты Лес, дзе карнікі спалілі 177 жыхароў. І яшчэ жывая адзіная ацалелая жыхарка Паршчахі, 94-гадовая Наталля Мікалаеўна Жлобіч, якая за свае грошы пабудавала помнік землякам. Такімі «знакамі вайны» засеяна наша зямля, і трэба быць бяспамятным, каб іх не бачыць.

Чытач мае магчымасць пазнаёміцца з вядомай «Хатынскай аповесцю» Алеся Адамовіча ў значна абноўленым варыянце, выдадзеным «Беларускім кнігазборам»: празаік амаль на кожнай старонцы ўнёс у тэкст змены, якія прыкметна заважаюць наш позірк на падзеі вайны. Хутка пабачыць свет аповесць «Эпітафія без ялею» гісторыка і тэарэтыка літаратуры Навума Перкіна, які пісаў прозу. Яго аўтабіяграфічная аповесць «Я стаў партызанам» была старанна прычасаная да патрабаванняў савецкай цэнзуры, і празаік пакінуў для нашчадкаў яе першы і ўражлівы сваёй пранізлівай праўдай варыянт. Героем аповесці з'яўляецца камісар Малькоў, чалавек-легенда, якога немцы ў сваіх зводках называлі «Генерал Малькоф», партызанскі ваяка: «моцны, упэўнены, цвёрды і разумны, які ведаў, што рабіць, куды весці...» У кнізе ўспамінаў ветэранаў вайны НАН Беларусі публікаваліся згадкі лётчыка-кулямётчыка Лявонція Гараніна, які заспеў самыя апошнія два тыдні вайны і ўдзельнічаў у апошніх паветраных баях з ворагам над Берлінам: гэтыя згадкі выраслі ў аб'ёмістую кнігу, дзе чытач адшукае шмат цікавага і мала вядомага.

Адзін з герояў Л. Гараніна сказаў: «Тут усе героі, усе патрыёты», тым самым сцвярджаючы важную для нас, нашчадкаў, ісціну пра тое, дзе знаходзіцца мяжа паміж героямі-ардэнаносцамі і звычайнымі людзьмі, без якіх немагчыма ўявіць сапраўдныя маштабы вялікай бітвы. Мы знаходзімся на парозе мастацкіх адкрыццяў, якія пакуль што схаваныя ў запасніках. Міхась Тычына. Невычэрпная тэма